

II. DOCUMENTAR JURIDIC

DOCUMENT DE LUCRU¹ PRIVIND PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI ȘI A DEMNITĂȚII PERSOANELOR CU TULBURĂRI MENTALE ÎN LEGĂTURĂ CU PLASAMENTUL INVOLUNTAR ȘI TRATAMENTUL INVOLUNTAR*

Preambul

Statele membre ale Consiliului Europei și ceilalți semnatori ai prezentului Protocol Adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei (denumită în continuare „Convenția privind drepturile omului și biomedicina”, ETS No. 164),

Având în vedere că scopul Consiliului Europei este realizarea unei mai mari unități între membrii săi și că unul dintre mijloacele prin care acest scop este urmărit este menținerea și dezvoltarea în continuare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

Având în vedere Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950 și, în special, articolul 5.1 al acesteia;

Ținând cont de activitatea desfășurată la nivel internațional cu privire la protecția demnității și drepturilor persoanelor cu tulburări mentale, în special Convenția Organizației Națiunilor Unite

¹ Acest document de lucru este făcut public pentru consultare sub responsabilitatea Comisiei pentru Bioetică (DH-BIO) a Consiliului Europei DH-BIO/INF/2015/7 Comitetul de Bioetică (DH-BIO)

Scopul acestei consultări este de a obține comentarii care vor fi luate în considerare la finalizarea Protocolului adițional la Convenția privind drepturile omului și biomedicina, cu privire la protecția drepturilor omului și a demnității persoanelor cu tulburări mentale în legătură cu plasamentul involuntar și tratamentul involuntar.

DH-BIO ar fi interesat de primirea comentariilor pe oricare din părțile proiectului de protocol, însoțit, dacă este posibil, de propuneri.

Comentariile trebuie să fie cât mai precise și concise posibil. Ele trebuie să se refere la dispoziții specifice din document, indicând rândul la care face trimitere comentariul.

Comentariile trebuie prezentate în limba engleză sau franceză, până la 15 noiembrie 2015 prin e-mail la adresa: dgl.consultation@coe.int

*Documentar tradus de V.A. Rendec.

privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 30 martie 2007;

Având în vedere că scopul Convenției privind drepturile omului și biomedicina, astfel cum sunt definite în articolul 1, este de a proteja demnitatea și identitatea tuturor ființelor umane și de a garanta tuturor, fără discriminare, respectarea integrității lor și a altor drepturi și libertăți fundamentale în ceea ce privește aplicarea biologiei și medicinei;

Recunoscând vulnerabilitatea potențială a persoanelor cu tulburări mentale;

Având în vedere că plasamentul și tratamentul persoanelor cu tulburări mentale constituie parte integrantă a serviciilor de sănătate puse la dispoziția populației și reamintind importanța adoptării unor măsuri adecvate, ținând seama de nevoile de sănătate și de resursele disponibile, cu scopul de a oferi acces echitabil la servicii vizând sănătatea mentală de o calitate corespunzătoare;

Reamintind că orice intervenție în domeniul sănătății trebuie să se efectueze în conformitate cu obligațiile și standardele profesionale relevante;

Subliniind necesitatea de a sprijini oamenii să-și exercite autonomia;

Subliniind importanța principiului consimțământului liber și informat pentru intervenții în domeniul sănătății;

Reamintind că existența unei tulburări mentale în sine nu justifică în niciun caz o măsură împotriva voinței persoanei;

Recunoscând că restrângerea drepturilor prevăzute în Convenția privind drepturile omului și biomedicina sunt permise doar în cazul în care sunt prevăzute de lege și constituie măsuri necesare într-o societate democratică, în interesul siguranței publice, al prevenirii criminalității, al protecției sănătății publice sau al protecției drepturilor și libertăților altora;

Ținând seama de standardele profesionale naționale și internaționale în domeniul plasamentului și tratamentului involuntar al persoanelor cu

tulburări psihice precum și de activitatea anterioară în acest domeniu a Comitetului de Miniștri și a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;

Recunoscând că utilizarea plasamentului involuntar și a tratamentului involuntar are potențialul de a pune în pericol demnitatea umană și drepturile și libertățile fundamentale;

Subliniind importanța monitorizării corespunzătoare a utilizării unor astfel de măsuri;

Deci să ia măsurile necesare pentru a proteja demnitatea umană și pentru a asigura respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu tulburări mentale prin clarificarea standardelor de protecție aplicabile în cazul utilizării plasamentului involuntar și tratamentului involuntar,

Au convenit după cum urmează:

Capitolul I – Obiect și domeniu de aplicare

Articolul 1 – Obiectul

1. Părțile la prezentul protocol vor proteja demnitatea și identitatea tuturor persoanelor cu tulburări mentale și vor garanta, fără discriminare, respectarea integrității lor și a altor drepturi și libertăți fundamentale în ceea ce privește plasarea involuntară și tratamentul involuntar.

2. Prevederile prezentului protocol nu limitează sau afectează în vreun fel posibilitatea ca un stat membru să acorde persoanelor cu tulburări psihice o măsură de protecție mai generoasă decât este prevăzut în prezentul protocol.

Articolul 2 – Domeniu de aplicare Domeniul de aplicare și definiții

Domeniu de aplicare

1. Dispozițiile prezentului protocol se aplică plasamentului involuntar și tratamentului involuntar al persoanelor cu tulburări mentale.

2. Prevederile prezentului protocol nu se aplică minorilor.

3. Prezentul protocol nu se aplică plasamentului și tratamentului dispus în contextul unei proceduri de drept penal.

Definiții

4. În sensul prezentului protocol, termenul:

– „tulburare mintală” este definit în conformitate cu standardele medicale acceptate la nivel internațional;

– „involuntar” se referă la o măsură de plasament sau de tratament aplicat unei persoane cu tulburări mentale care se opune măsurii;

– „tratament” înseamnă o intervenție (fizică sau psihică) asupra unei persoane cu tulburări mentale care are un scop terapeutic legat de acea tulburare mentală;

– „plasament” se referă la introducerea unei persoane într-un mediu specific pentru un anumit scop sau anumite scopuri;

– „scop terapeutic” include tratarea sau vindecarea tulburării și reabilitarea;

– „reprezentant” înseamnă o persoană prevăzută de lege care să reprezinte interesele, și să ia decizii în numele, unei persoane care nu are, potrivit legii, capacitatea de a-și da consimțământul;

– „persoană de încredere” se referă la o persoană aleasă și desemnată în mod expres ca atare de către persoana cu tulburări mentale pentru a o asista și sprijini și care a acceptat acest rol;

– „instanță” se referă la un organ judiciar;

– „organ competent” înseamnă o autoritate, sau o persoană, sau un organism prevăzute de lege, care poate lua o decizie cu privire la o măsură involuntară;

– „autoritate responsabilă” se referă la autoritatea responsabilă pentru instituția în care este plasat pacientul, sau autoritatea care răspunde administrativ de medicii care supraveghează de asistența medicală a pacientului.

Capitolul II – Dispoziții generale

Articolul 3 – Legalitatea

Măsurile de plasament involuntar și tratament involuntar se aplică numai în conformitate cu dispozițiile prevăzute în dreptul intern, precum și în conformitate cu garanțiile stabilite în prezentul protocol.

Articolul 4 – Necesitatea și proporționalitatea

Măsurile de plasament involuntar și tratament involuntar se vor lua numai în conformitate cu principiile necesității și proporționalității. Persoanele care fac obiectul plasamentului involuntar și/sau tratamentului involuntar trebuie să fie îngrijite în cel mai puțin restrictiv mediu disponibil și cu tratamentul cel mai puțin restrictiv sau impus posibil, ținând seama de nevoile lor de

sănătate și de necesitatea de a proteja alte persoane împotriva vătămării.

Articolul 5 – Măsuri alternative

Părțile la prezentul protocol vor promova dezvoltarea și utilizarea de alternative la plasamentul involuntar și tratamentul involuntar.

Articolul 6 – Persoana de încredere

Persoanele care sunt sau pot fi supuse plasamentului involuntar sau tratamentului involuntar au dreptul de a alege o persoană de încredere.

Articolul 7 – Asistență juridică

O persoană care este sau poate fi obiectul unei măsuri involuntare are dreptul la un avocat și, în conformitate cu condițiile prevăzute de lege, la asistență juridică gratuită.

Articolul 8 – Standarde profesionale

Persoanele care fac obiectul plasamentului involuntar și/sau tratamentului involuntar vor beneficia de îngrijire din partea unui personal cu competența și experiența necesare, în conformitate cu obligațiile și standardele profesionale.

Articolul 9 – Mediu adecvat

Părțile la prezentul protocol trebuie să ia măsuri pentru a se asigura că orice plasament involuntar și tratament involuntar are loc într-un mediu adecvat.

Capitolul III – Criterii pentru plasamentul involuntar și pentru tratamentul involuntar

Articolul 10 – Criterii pentru plasamentul involuntar

Plasamentul involuntar al unei persoane cu o tulburare mentală se poate face numai dacă sunt îndeplinite următoarele criterii:

- i. a) starea de sănătate mentală a persoanei prezintă riscuri considerabile, putându-i afecta grav sănătatea și capacitatea de a decide cu privire la tratament sau
- b) starea de sănătate mentală a persoanei prezintă riscuri considerabile la adresa altor persoane;
- ii. plasamentul are scop terapeutic; și
- iii. nu există mijloace mai puțin restrictive de înlăturare a acestor riscuri.

Articolul 11 – Criterii pentru tratamentul involuntar

Tratamentul involuntar al unei persoane cu o tulburare mentală poate fi utilizat numai dacă sunt îndeplinite următoarele criterii:

- i. a) starea de sănătate mentală a persoanei prezintă riscuri considerabile ce-i pot afecta grav la sănătatea și capacitatea de a decide cu privire la tratament sau
- b) starea de sănătate mentală a persoanei prezintă riscuri considerabile la adresa altor persoane; și
- ii. nu există mijloace neimpuse de înlăturare a acestor riscuri.

Capitolul IV – Proceduri privind plasarea involuntară și tratamentul involuntar

Articolul 12 – Proceduri standard pentru luarea deciziilor privind plasarea involuntară și tratamentul involuntar

1. Plasamentul involuntar și tratamentul involuntar se fac numai pe baza examinării de către cel puțin un medic care are competența și experiența necesare, în conformitate cu obligațiile și standardele profesionale aplicabile.

2. Decizia de a supune o persoană la plasament involuntar sau tratament involuntar, sub rezerva alineatului 3, trebuie luate de o instanță sau de un alt organ competent. Instanța sau alt organ competent trebuie:

- i. să acționeze pe baza examenului medical prevăzut la alineatul 1;
- ii. să se asigure că sunt îndeplinite criteriile prevăzute la articolele 10 și/sau 11, după caz, corespunzătoare măsurii (măsurilor);
- iii. să țină cont de părerea persoanei în cauză și, dacă este cazul, de dorințele relevante exprimate anterior de acea persoană;
- iv. să acționeze în conformitate cu procedurile prevăzute de lege pe baza principiului ca persoana în cauză să fie audiată personal; și
- v. să se consulte cu reprezentantul persoanei, dacă există un asemenea reprezentant, și, în conformitate cu legislația, cu persoana sa de încredere, dacă este cazul.

3. Legea poate să prevadă că atunci când o persoană este pusă în plasament involuntar decizia de punere a acelei persoane în tratament involuntar poate fi luată de către un medic care are competența și experiența necesară, după examinarea

persoanei în cauză, și în conformitate cu cerințele prevăzute la alineatul 2 ii, iii, iv și v.

4. Deciziile de punere a unei persoane în plasament involuntar și/sau tratament involuntar vor trebuie să fie documentate și să precizeze perioada maximă dincolo de care, potrivit legii, această decizie (decizii) va (vor) fi revizuite.

Articolul 13 – Proceduri pentru luarea deciziilor în situații de urgență

1. Atunci când nu există suficient timp pentru a urma procedurile prevăzute la articolul 12 din cauza riscului iminent de vătămare gravă, fie a stării de sănătate a persoanei interesate, fie a altora, decizia de punere a unei persoane în plasament involuntar și/sau tratament involuntar poate fi luată de către un organ competent, în următoarele condiții:

i. plasamentul involuntar și/sau tratamentul involuntar are loc numai pentru o perioadă scurtă de timp, pe baza unui examen medical adecvat pentru măsura în cauză;

ii. criteriile prevăzute la articolele 10 și/sau 11, adecvate măsurii (măsurilor) în cauză, sunt îndeplinite;

iii. alineatul 2 iii, iv și v din articolul 12 trebuie să fie respectate în măsura posibilului;

iv. deciziile de a pune o persoană în plasament involuntar sau tratament involuntar trebuie să fie documentate.

2. Legea va specifica perioada maximă pentru care se poate aplica măsura de urgență.

3. În cazul în care măsura trebuie continuată și după situația de urgență, sau perioada maximă prevăzută la alineatul 2, deciziile privind măsura în cauză se iau fără întârziere, în conformitate cu articolul 12.

Articolul 14 – Prelungirea plasament involuntar și/sau tratamentul involuntar

Dispozițiile articolului 12 se aplică, de asemenea, procedurilor pentru luarea deciziilor cu privire la prelungirea perioadei de plasament involuntar sau tratament involuntar.

Articolul 15 – Încetarea plasamentului involuntar și/sau tratamentul involuntar

1. Plasamentul involuntar sau tratamentul involuntar se încheie în cazul în care oricare dintre

criteriile prevăzute la articolele 10 și 11, respectiv, nu mai sunt îndeplinite.

2. Medicul care se ocupă de îngrijirea persoanei are responsabilitatea de a evalua dacă oricare dintre criteriile relevante prevăzute la articolul 10, în cazul unui plasament și articolul 11, în cazul unui tratament nu mai este îndeplinit.

3. Medicul care se ocupă de îngrijirea persoanei sau alt personal medical desemnat prin lege, și autoritatea responsabilă, trebuie să fie în măsură să acționeze pe baza evaluării prevăzute la alineatul 2, cu scopul de a pune capăt acestei măsuri, cu excepția cazului în care, conform legii, sunt implicate în procedura de reziliere o instanță sau un alt organ competent.

Articolul 16 – Apel și reexaminări referitoare la legalitatea plasamentului involuntar și/sau tratamentul involuntar

1. Statele membre trebuie să se asigure că persoanele care fac obiectul plasamentului involuntar și/sau tratamentul involuntar își pot exercita efectiv dreptul de:

i. a face apel la o instanță împotriva deciziei de a fi supuse măsurii, și

ii. a solicita o reexaminare de către o instanță a legalității măsurii sau a continuării acesteia.

Apelul sau cererea de reexaminare pot fi, de asemenea, făcute și de către reprezentantul persoanei, dacă este cazul, precum și, conform legii, de către persoana de încredere a persoanei, dacă există.

2. Autoritatea responsabilă va asigura reexaminarea la intervale rezonabile și regulate a legalității continuării măsurii.

3. Statele membre se vor asigura că persoana care face obiectul plasamentului involuntar sau tratamentul involuntar își poate exercita efectiv dreptul de a fi audiată personal sau, în cazul în care este necesar, prin reprezentantul său și că, potrivit legii, are posibilitatea ca persoana sa de încredere să fie audiată la astfel de reexaminări sau apeluri.

4. Persoana în cauză, sau reprezentantul și avocatul său, și, în conformitate cu legislația, persoana sa de încredere, trebuie să aibă acces la toate materialele prezentate instanței care se află sub protecția confidențialității și siguranței față de

alte persoane, în conformitate cu legea. În cazuri excepționale, legea poate impune restricții privind exercitarea acestui drept de către persoana în cauză, în interesul acesteia.

5. Curtea va pronunța decizia cu promptitudine.

6. Persoanelor menționate la alineatul 1 li se va asigura o procedură de recurs împotriva deciziei instanței.

7. În cazul în care instanța constată încălcări ale legislației naționale relevante, ea le va raporta în cadrul monitorizării menționate la articolul 20.

Capitolul V – Informare și comunicare

Articolul 17 – Dreptul la informare

Persoanele care fac obiectul plasamentului și/sau tratamentului involuntar, precum și avocații și reprezentanții acestora, dacă este cazul, vor fi informați corespunzător și fără întârziere cu privire la drepturile lor legate de măsura/măsurile involuntară/e și de căile de atac pe care le au la dispoziție. Aceste persoane trebuie să fie informate cu regularitate și în mod corespunzător cu privire la motivele deciziei și despre criteriile pentru eventuala prelungire sau pentru rezilierea acesteia. Legea poate prevedea ca persoanei de încredere să-i fie, de asemenea, puse la dispoziție aceste informații.

Articolul 18 – Dreptul de a comunica al persoanelor care fac obiectul plasamentului involuntar

1. Persoanele care fac obiectul plasamentului involuntar au dreptul de a comunica fără restricții cu avocații lor, cu reprezentanții lor sau cu orice organism oficial însărcinat cu protecția drepturilor persoanelor care fac obiectul măsurilor involuntare.

2. Dreptul de a comunica cu persoana lor de încredere și cu alte persoane și organisme, precum și de a primi vizite, nu va fi restrâns în mod nejustificat.

Capitolul VI – Evidența și monitorizarea

Articolul 19 – Evidența documentelor

Pentru toate persoanele care fac obiectul unui tratament involuntar și/sau plasament involuntar se vor ține dosare medicale și administrative complete. Condițiile de acces la aceste informații și perioada lor de păstrare se vor specifica prin lege.

Articolul 20 – Monitorizarea

1. Statele membre vor asigura ca respectarea dispozițiilor prezentului protocol să facă obiectul unei monitorizări independente corespunzătoare.

2. Facilitățile concepute pentru plasamentul involuntar al persoanelor cu tulburări mentale se vor afla în evidența unei autorități competente.